

[Arbejdsministeren.]
 betragtninger, i hvert fald om at det vil strække sig over nogle år, og det skyldes bl. a., at det er en mere kompliceret procedure at gennemføre lige løn, end det måske ud fra en umiddelbar betragtning skulle forventes. Af samme grund må man nok erkende, at den praktiske gennemførelse af lige løn mest hensigtsmæssigt tilrettelægges af arbejdsmarkedets organisationer. Det synes jeg sådan set godt man kan erkende, selv om jeg — ligesom jeg forstår, det gælder for forslagsstillerne — ikke er helt uden forbehold over for dogmet om, at man skal overlade alle arbejdsmarkedsspørgsmål til organisationernes egen afgørelse.

Til slut skal jeg nævne, at jeg er enig med fru Gunhild Due i, at lige løn ikke er ensbetydende med ligestilling mellem kvinder og mænd. Der er mange flere forhold, der skal ske en udvikling i, før der reelt er lige adgang til de velbetalte job. Det spiller jo også en rolle sammenlignet med dette at få lige løn for arbejde af samme værdi. Kvindernes egen indsats og deres i de kommende år utvivlsomt stærkere stilling på arbejdsmarkedet vil forhåbentlig kunne fremme sådan en udvikling.

Sammenfattende vil jeg da udtale, at selv om regeringen ikke finder, at ligelønsprincippet egner sig til at blive gjort til grundlag for lovgivning, er det dog nyttigt, at forslagsstillerne og herunder fru Gunhild Due har givet folketingset lejlighed til denne debat.

Ordføreren for forslagsstillerne (Gunhild Due): Som allerede nævnt i min fremsættelse er jeg ganske klar over, at dette forslag ikke løser alle kvindens problemer i erhvervslevet, men det kan løse et grundproblem. Ved at lovfæste princippet om lige løn kan man være med til at give kvinderne mere lige startmuligheder og sætte en stopper for, at arbejdsgiverne ved overenskomstforhandlinger kan spille mænd og kvinder ud mod hinanden og dermed svække arbejderens stilling som helhed ved forhandlingerne.

I kommentarer til forslaget har det været hævdet, at forslaget var skadeligt, fordi det kunne give arbejdsgiverne påskud til at afvise ligelønsønsker i de stedfindende forhandlinger og i stedet henvise til dette forslag. Jeg mener tværtimod, det kan virke som en spore for arbejdsmarkedets parter, få dem til at indse, at nu kan de ikke hale sagen i langdrag længere. Vil de have indflydelse på, hvordan ligelønnen skal indføres, så er det nu. Skal man tro pressen, ser det desværre ud til også denne gang at ligge lidt tungt og det ganske uden indflydelse af dette forslag.

Det har også været hævdet, at forslaget kan give regeringen påskud til at gribe ind i lønforhandlinger. Det er jo snak. Jeg troede, man var klar over, at denne regering griber ind, hvor og når det passer den. I øvrigt er den økonomiske politik og skattepolitikken én eneste stor indgriben. For tiden behandler vi således lovforslag om større kontingent til arbejdsløshedsforsikring og om højere betaling for børneinstitutionsplasser. Det er en helt kontant beskæring af ugelønnen, der her er tale om.

Jeg anerkender naturligvis det arbejde, Kvindeligt Arbejderforbund har gjort gennem årene i denne sag, men vilkårene er svære, netop fordi man kan spille mænd og kvinder ud imod hinanden. Derfor synes jeg også, vi her i salen må hjælpe over den sidste bakke nu, også fordi jeg ser princippet om lige løn som en menneskerettighedssag og ikke mener, det bør være lovligt i dette velorganiserede land at diskriminere lønmæssigt mellem kvinde og mand. Jeg er klar over, at staten har indført lige løn på sine områder, undtagen når vi kommer ned til de små lønninger og de ikke-tjenestemandssatte. Så kniber det. F. eks. aflønnes nattevagter på statens institutioner forskelligt, efter om man er mand eller kvinde.

Det oprører mig i det hele taget, at det just er de kvinder, der har det dårligst betalte, det tungeste og det mest triste arbejde, der må vente længst på et retfærdigt ligelønssystem. Det er i mange tilfælde også

[Gunhild Due.]

dem, der lider mest under andre samfundsskævheder såsom mangel på ordentlige boliger og institutionspladser, dårlig byplanlægning, dårlig kollektiv trafik o. s. v.

Helt væsentligt er det imidlertid, at denne manglende lige løn er med til at præge kvindens erhvervsituation i negativ retning også i hendes vurdering af egen værdi. Man læser kvinden fast i de dårligt betalte områder, de kan jo nemlig virke som løntrykkere, og mændene vil derfor holde dem ude fra mere velbetalte job. Manglende lige løn kan da let blive til en manglende lige adgang til de forskellige arbejdsområder, hvilket har betydning i en automatiseringstidsalder, hvor kvinderne, hvis de ikke ligestilles på disse områder, let bliver udviklings sorteper. Nedvurderingen af kvindens arbejde kan også smitte af på hendes lyst og gåpåmod med hensyn til videreuddannelse, omskoling og den slags ting.

Det er derfor ikke bare et pengespørgsmål, selv om det kan være vigtigt i de lavtlønnede områder, men det er også et vigtigt principielt spørgsmål, hvis løsning betyder meget for kvindens hele situation på arbejdsmarkedet overhovedet. Derfor bør vi efter min mening løse dette spørgsmål her i salen, nu da arbejdsmarkedets parter gang på gang på gang har vist, at de ikke kan eller vil løse det. Selv om princippet gennemføres her, er der jo stadig væk et væld af store problemer for fagforbundene at løse, ikke mindst lavtlønsproblemet, og kvinder og mænd kunne bedre stå sammen om at løse disse problemer, når ligelønsproblemet først var løst.

For mig er ordene i forslaget ikke afgørende, man må ændre hvert eneste ét, hvis man har lyst, bare man vil gennemføre princippet, og det kan jo gøres med held ved lov, det har Island vist. Jeg synes ikke, man skal sammenligne med de mere eller mindre mislykkede bestræbelser i fællesmarkedslandene, de havde jo et andet udgangspunkt, end vi har, og de har andre forhold på mange områder. Jeg synes ikke, vi kan bruge dem som undskyldning for ikke at gøre noget. Det kunne i øvrigt være nydeligt, hvis vores lovgivning skal til at indrette sig efter, hvad man har kunnet og ikke kunnet i fællesmarkedet.

Jeg skal anbefale tinget at leve op til

menneskerettighedserklæringen og gå ind for lige løn for mand og kvinde, ikke bare i pæne ord, men også i handling.

Karen Dahlerup Andersen: Da man her i tinget den 11. marts 1960 diskuterede ratificeringen af den i 1951 vedtagne ligelønskonvention, sagde fru Nina Andersen — det står i Folketingstidende 1959-60, sp. 3931:

„Ja, det er jo et af de tilfælde, hvor man havde lyst til at begynde med ordet „endelig“.“

Nu da vedtagelsen har været i kraft i 20 år og vores tilslutning har bestået i 10 år, har socialistisk folkeparti fremsat et forslag om indførelse af lige løn for kvinder og mænd ved lov.

I den anledning er der ingen grund til at sige „endelig“, der er snarere grund til en dyb beklagelse af flere årsager og ikke bare over forslaget, som, uanset at det er velment, kun kan opfattes som en hund i et spil kegler. Det er fremsat på et tidspunkt, hvor arbejderne kæmper med arbejdsgiverne om bedre løn, lige løn til kvinderne og bedre forhold i det hele taget. Det vil af mange blive opfattet som et indgreb i overenskomstforhandlingerne, og det kommer vel egentlig også på tværs af SFs egen vedtagelse på partiets hovedbestyrelsesmøde i søndags om, at man skal holde fingrene væk fra overenskomstforhandlingerne. Det vil uden tvivl af arbejdsgiverne, som jo griber enhver chance til at holde kvindelønningerne nede, blive brugt som en sovepude, et påskud til ikke at løse ligelønsproblemet ved forhandling. Arbejdsgiverne vil formentlig i de kommende forhandlinger dække sig ind under, at problemet behandles i folketinget og på den baggrund endnu en gang afvise kvindernes retfærdige krav.

Forslaget forekommer i sig selv at være så langt fra det, der skal til for at løse ligelønsproblemet, at det kun kan sammenlignes med Romtraktatens artikel 119, der fastslår medlemslandenes pligt til at gennemføre lige løn, og som har vist sig ikke at være en pind værd.

Det, der må beklages mest af alt, er imidlertid, at kvinderne på arbejdsmarkedet og i det danske samfund i det hele taget er så langt fra at være ligestillet med mænd, som tilfældet er. Uligheden på arbejdsmarkedet rammer imidlertid ikke alene kvinderne, det

[Karen Dahlerup Andersen.]

ved enhver. Der er i mange tilfælde en helt urimelig lønmæssig ulighed mellem faglærte og ikke-faglærte. Store lønmodtagergrupper har ikke den løn, ferie og tryghed, funktionærer har, og der er stor forskel på den løn, man kan opnå i hovedstadsområdet, og den løn, man kan opnå i provinsen. Men den diskriminering, kvinder er udsat for, er helt urimelig. Det er forståeligt, at de nu siger stop. Det er forståeligt, at de ikke mere vil finde sig i at skulle præstere en arbejdsindsats, der ikke er mindre færdifuld for produktionen end den, mænd præstere, men altså til en ringere betaling.

Også ved stillingsbesættelser diskrimineres der til ugunst for kvinderne. Vi kan bare se på de områder, hvor man tror, den hellige grav er velforvaret, nemlig stat og kommune. Hvor mange kvinder opnår lederstillinger i staten? Hvor mange opnår lederstillinger inden for kommunen eller inden for HK-området, som arbejdsministeren pegede på? Hvor mange kvinder har det lette arbejde og de ledende stillinger på fabrikkerne? Og hvor mange får lov at få opstillings- og kontrolarbejde? I Berlingske Tidende den 4. oktober udtalte arbejdsministeren sig om ligelønsspørgsmålet og sagde bl. a., at kvinderne havde „mindre erhvervmæssig stabilitet“. En sådan udtalelse er et angreb på kvindernes kamp for lige løn, og det undergraver kvindernes mulighed for at få en rimelig andel af de bedre betalte stillinger. Vi ved alle, at det kan være svært at få passet syge børn, fordi der mange steder er for få afløserne at få. Vi ved også, at det så i de fleste tilfælde er mor, der må blive hjemme og passe barnet, bl. a. fordi hun er ringere aflønnet. Er det det, arbejdsministeren kalder mindre erhvervmæssig stabilitet?

Den måde, man betragter barselsorlov på, hæmmer også kvindernes placering på arbejdsmarkedet, og så er de forskellige orlovsmuligheder endda så utilstrækkelige, at vi slet ikke kan være det bekendt. I stedet for at se på barselsorlov, det at sikre de små børn tryghed i de første måneder, som den mest samfundsnyttige ordning overhovedet, i stedet for at sikre familierne en reel erstatning for tabt arbejdsfortjeneste bliver kvinderne straffet med opsigelser, tab af anciennitet og tabte muligheder for at avancere.

Det ville i forbindelse med kvindens stilling på arbejdsmarkedet være nyttigt at vide, hvor stor en arbejdsstyrke arbejdsministeren regner med der vil være brug for her i landet i det kommende tiår, hvor mange arbejdspladser vi kan regne med, og hvordan arbejdsministeren forestiller sig sammensætningen af denne arbejdsstyrke. Vil arbejdsministeren — det kommer vi vel tilbage til i en senere debat i eftermiddag — sluse flere gæstarbejdere ind, eller vil arbejdsministeren over for regeringen stille krav om etablering af i det mindste så mange daginstitutioner, at de tusinder af danske kvinder, der til trods for løndiskriminering alligevel godt vil ud på arbejdsmarkedet, også får en chance for det?

I samme forbindelse ville det være nyttigt at få at vide — og nu er jeg ked af, at udenrigsministeren ikke er her, men det kan være, at arbejdsministeren kan svare på det — hvad det er for en slags lighed, udenrigsministeren ved sin forpligtende underskrift har lovet tyrkiske arbejdere og deres familier. I den enquete i Berlingske Tidende den 4. oktober, hvor arbejdsministeren så behændigt udtalte sig om kvindernes erhvervmæssige stabilitet, lod arbejdsgivernes formand også sin mening om lige løn høre. Hr. Leif Hartwell sagde:

„Ved fuld gennemførelse af ligelønsprincippet nu ville en række virksomheder eller hele brancher, f. eks. den betydelige tekstilindustri, komme i alvorlige konkurrenceproblemer over for udlandet — og dermed ville beskæftigelsen blive truet.“

Vil arbejdsgiverne formand med denne helt urimelige udtalelse gøre den dårligst lønnede arbejdskraft, kvinderne, ansvarlig for hele branchens problemer med at klare sig og oven i købet ansvarlig for beskæftigelsen? Vil arbejdsgiverne formand mon true de indtil nu så tålmodige kvinder til tavshed? Mon arbejdsgiverne formand helt har overset, at sandheden snarere er, at lige løn betyder en højere produktion? Man behøver bare at se på kvindernes arbejdsindsats på de områder, hvor man har lige løn, f. eks. på slagterierne. Af den nyeste statistik kan man se, at kvinderne, når de arbejder på akkord, holder 67 øre mere i timen end mændene, ganske vist gennem en hårdere arbejdsindsats, men det må da vise, at det

[Karen Dahlerup Andersen.]

oven i købet har betalt sig at give kvinderne samme timeløn som mænd.

Ved overenskomst efter overenskomst har fagbevægelsen kæmpet for lige løn. Det er fagbevægelsens fortjeneste, at der dog er skred i tingene. Det er arbejdsgiverne, der har holdt igen, der ikke vil betale. Socialdemokraterne er for lige løn, det har vi tilkendegivet så mange gange, og vi forstår så udmærket, at kvinderne denne gang siger, at nu skal det være. Vi appellerer til arbejdsmarkedets parter om, at de selv løser problemet, men vi forstår ikke SFs forslag, som altså — foruden at virke som et indgreb i forhandlingerne — pålægger kvinderne endnu en gang at være tålmodige. Men da det nu er fremsat, og for det tilfælde, at forslaget trods alt skulle indeholde en chance for at støtte kvindernes krav, er mit parti parat til at se på det i et udvalg, men vi vil ikke fraskrive os muligheden for selv at stille forslag, der virkelig løser kvindernes problem.

Asger Jensen: De intentioner, som forslagsstillerne har haft med det forslag, vi her behandler, kan der næppe blive nogen større uenighed om her i tinget. Alle partier har jo for længst tilsuttet sig, at der bør ydes lige løn for mænd og kvinder for det samme arbejde.

For min part har jeg været tilhænger af en sådan løsning helt fra 1930'erne, hvor der ofte var mere end 100.000 mandlige arbejdsløse, og dengang mødte kvinderne op på arbejdsmarkedet til en lavere løn og tog arbejdet fra mændene. Det syntes jeg var en bagvendt orden, og derfor var det min opfattelse allerede dengang, at hvis man fik lige løn, ville man dér, hvor kvinderne var de dygtigste, ansætte kvinder, og dér, hvor mændene var de dygtigste, ville man ansætte dem. Det ville også være med til at fremme produktionen. Men det er jo gået langsomt frem på dette område, og jeg har forstået, at arbejdsmarkedets parter har ment selv at kunne løse disse problemer. Det har i og for sig også været folketingets partiers opfattelse, at på de områder, hvor der var mulighed for, at arbejdsmarkedets parter selv kunne løse problemerne, skulle man søge at undgå at lovgive.

Det konservative folkeparti håber, at man når frem til den ønskede ligestilling ved forhandling mellem arbejdsmarkedets parter, men vi mener ikke, at tiden er moden til, at der lovgivningsmæssigt gribes ind på dette område, og derfor vil vi ikke kunne støtte forslaget.

Robert Christensen: I det forslag til folketingsbeslutning, vi her behandler, er der tale om en gradvis overgang til lige løn, og når jeg læser det rigtigt igennem, får jeg det indtryk, at forslagsstillerne i og for sig selv er lidt i tvivl om, hvorvidt det er rigtigt at komme med forslaget netop på nuværende tidspunkt, idet der til sidst gives udtryk for, at en eventuel lov ikke må udformes sådan, at den forhindrer, at arbejdsmarkedsparterne kan nå resultatet hurtigere.

Det er jo sådan her i landet, og sådan har det været så langt tilbage, jeg ved af, at der er tradition for, at arbejdsmarkedsparterne selv klarer problemerne, og at lovgivningsmagten kun griber ind i situationer, hvor det er stærkt påkrævet. Det er da heller ikke sådan, at der ikke er sket nogen fremskridt på dette område. Vi har, som det har været nævnt tidligere her i dag, ligelønsprincippet indført på tjenestemandsområdet, og jeg skal her nævne, at for den del af undervisningsområdet, der ligger uden for tjenestemandsområdet, har vi lige løn; vi har det også i store dele af HK-området og i enkelte dele af andre arbejdsmarkedsområder. Der er altså nået en del, og da der netop for tiden foregår forhandlinger, finder vi også i venstre, at det er uheldigt at komme med lovforslag netop midt i disse forhandlinger.

Når det er sagt, vil jeg gerne sige, at i venstre er vi tilhængere af lige løn for lige arbejde, også sådan at vi ville finde det rimeligt, om mændene var lidt tilbageholdende, for at der kunne blive mere til kvinderne, således at vi inden for en overskuelig fremtid kunne få ligelønnen indført. Der er nemlig ikke noget, der tyder på, at det er rimeligt med denne forskel i aflønningen efter køn. Mig bekendt har kvinderne ikke flere forømmelser end mændene, og hvis de alligevel trods min mening herom skulle have lidt flere forømmelsesdage, er jeg ikke sikker på andet, end at det i nogle tilfælde